

EUROPEAN REFORMS BULLETIN 2021 No 1

European Reforms Bulletin

2021

scientific peer-reviewed journal

No. 1

Founded and edited by Centre for European Reforms Studies, a.s.b.l. Grand Duchy of Luxembourg (Registre de commerce et des sociétés, Luxembourg, F 10.340, siège social: L-1541 Luxembourg, 36, boulevard de la Fraternité).

Tel.: +352661261668

email: bulletin@email.lu

http://cers.eu.pn/bulletin.html

Editorial board: Yeskov S. (D.Sc., Assoc. Prof., Luxembourg, editor-in-chief), Zaiets O. (PhD, Assoc. Prof., Luxembourg, deputy editor), Dymarskii Ia. (D.Sc., Prof., Russian Federation), Kaluzhnyi R. (D.Sc., Prof., Ukraine), Karchevskiy N. (D.Sc., Prof., Ukraine), Korystin O. (D.Sc., Prof., Ukraine), Kretova A. (PhD, Russian Federation), Nedodaieva N. (D.Sc., Prof., Israel), Rozovskiy B. (D.Sc., Prof., Ukraine), Zablodska I. (D.Sc., Prof., Ukraine).

European Reforms Bulletin is an international, multilingual (English, Ukrainian, Russian), scholarly, peer-reviewed journal, which aims to publish the highest quality research material, both practical and theoretical, and appeal to a wide audience. It is an official bulletin of the Centre for European Reforms Studies and is published 4 times a year (quarterly). It includes articles related to legal and economic issues of reforms in European Union and Europe-oriented countries, including efficiency and experience of these reforms, comparative studies on all disciplines of law, cross-disciplinary legal and economic studies, and also educational issues. It welcomes manuscripts from all over the world, in particular from countries which made European choice recently. It accepts articles from professional academics, researchers, experts, practitioners and PhD students.

Responsibility for the accuracy of bibliographic citations, quotations, data, facts, private names, enterprises, organizations, institutions and government bodies titles, geographical locations etc. lies entirely with authors. All the articles are published in author's edition. Authors must accept full responsibility for the factual accuracy of the data presented and should obtain any authorization necessary for publication. The editorial board and the Centre for European Reforms Studies do not always share the views and thoughts expressed in the articles.

The editorial board reserves the right to refuse any material for publication and advises that authors should retain copies of submitted manuscripts and correspondence as material cannot be returned. Final decision about acceptance or rejection rests with the editor-in-chief and editorial board. By submitting an article for publication author declares that the submitted work is original and not being considered elsewhere for publication and has not been published before.

Recommended for publication by the Centre for European Reforms Studies (protocol of the general meeting No. 03 07.04.2021)

© European Reforms Bulletin, 2021
© Authors of articles, 2021

Table of contents

Bandar N.M. Legal Regulation of the Implementation of State Migration Policy by Diplomatic Institutions of Ukraine	2
Baskov V. Implementation of Foreign Experience of Organizational Arrangements Committed by the Units of the National Police of Ukraine Aimed at Cessation of Group Violations of Public Safety and Order	11
Bliashenko O.O. Using the capabilities of operational units during a special task as part of an organized criminal group	16
Burangulov A. On the Question of Tactical Techniques of Conducting Negotiations with Criminals When the Captives are Taken	19
Fedorchenko O.V. Legal regulation of Correspondence Delivery Byrussian Shippin Gand Commerce Company, end of XIX– beginning of XX Century	23
Haran O.V. Selected Problems of Making Court Decisions on Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards	26
Karbovskiy D.O. Problem Issues in the Activities of the National Police Bodies	31
Kholostenko A.V. Peculiarities of Conducting Investigative (Search) Actions During the Investigation of Criminal Activity of Criminal Groups of Paramilitary	33
Kononenko Yu.S. Subject Matter of a Crime for High Treason: Art. 111 of the Criminal Code of Ukraine	38
Kostiuchkov S.K. The Specifics of Teaching Philosophy to Future Lawyers in Terms of Distance Learning	42
Melnikova O. The COVID-19 Pandemic and the Problem of Human Trafficking: Impact, Risks, Challenges	47
Morgunova T.I. The Concept and Types of Capital Construction in Ukraine	51
Petrenko D.V. The Interaction of Corporate Ethic Rules with Legal Norms by Experience of Implementation Ethic Codes by Commercial Companies of Ukraine	56
Rudnychenko S. Problem Issues of the Administrative Activity of the National Police of Ukraine	61
Savelieva I. Communicative Component in Forensic Identification	65
Shevchenko N. Legal Status of the Community Police	71
Solovei O.M. Introduction of European Standards in Police Activities	75
Tarascenko V.E. Peculiarities of the collection by the defense party of evidence related to the identification of a person on the basis of voice in criminal proceedings	78
Tatarchenko O.M., Litvinova I.M. Diffusion of Innovation: Micro and Macro Levels	82
Teteriatnyk H.K. Terms of Pre-trial Investigation in Criminal Proceedings in Conditions of Extraordinary Legal Regimes	87
Tsekhhan D.M., Murashko A.S. The Expediency of Using the Results of Psychophysiological Research Conduction Using a Computer Polygraph in the Collection of Evidence in Criminal Proceedings Against the Life and Health of a Person	92
Ustiuzhaninova O.T. Conceptual Prerequisites for Formation of Criminal-Executive Principles of Functioning of the State Criminal-Executive Service of Ukraine	97
Veselova L. Yu., Verbytsky O.D. Powers of Internal Security Departments in Administrative and Legal Security in the Police	104
Yusubov K. Foreign Experience in Regulating Criminal Liability for Crimes that Encroach on the Execution of a Court Decision	109

CONCEPTUAL PREREQUISITES FOR FORMATION OF CRIMINAL-EXECUTIVE PRINCIPLES OF FUNCTIONING OF THE STATE CRIMINAL-EXECUTIVE SERVICE OF UKRAINE

Ustiuzhaninova Olha Tarasivna

Associate professor of the department of professional and special disciplines of the Kherson Faculty of Odessa State University of Internal Affairs, Kherson, Ukraine
e-mail: olgaustiuzh@gmail.com

Abstract. Conceptual pre-conditions of forming of criminal-executive principles of functioning of the State criminal-executive service of Ukraine are exposed in the article.

The conducted analysis of conceptual pre-conditions of forming of criminal-executive principles of functioning of SCES of Ukraine in part of realization of basic measures in concrete direction of reformation of the criminal-executive system of Ukraine gave possibility: to define the achievements of those or other political forces responsible for realization of concrete direction of public policy in the field of implementation of criminal punishments (Main administration of implementation of punishments of MIA of Ukraine, SDUES, SPS of Ukraine, Ministry of Justice of Ukraine); to find out a degree and chronology of realization of corresponding measures of reformation of corresponding segment of the criminal-executive system; to take into account the state of realization in the process of development of the next program documents (conceptions, strategies and others like that).

In the article the circumstance is confirmed that to the near-term tasks of modernisation of criminal-executive legislation as pre-conditions of functioning of SCES of Ukraine belonged first of all decision of political and theoretical basis of decision of practical tasks of organization implementation and serving of punishment, the place of organs and establishments of implementation of punishments in the system of mechanism of the state, optimal combination of criminal punishment with the task of correction and resocialization of convicts, forming in society of humane treatment toward convicts, and of penitentiary staff - focus on internationally recognized approaches to the implementation of punishments.

It is proved that the constituents of development of the criminal-executive system of Ukraine since the moment of receipt of independence to passing the Law of Ukraine "About Government criminal-executive service of Ukraine" became: entering of Ukraine into Council of Europe (1995); acceptance of Constitution of Ukraine (1996); formation of State Department of Ukraine for Execution of Sentences (1998) and removal it from MIA of Ukraine (1999); acceptance of the new CC of Ukraine (2001); acceptance of CEC of Ukraine (2003); acceptance of a row of branch laws "About a preliminary conclusion" (1993), "About state protection of court employees and law enforcement authorities" (1993), "About a general structure and quantity of the criminal-executive system of Ukraine" (2000) and others).

Keywords: criminal-executive principles; principles of functioning of the State criminal-executive service of Ukraine; functioning of the State criminal-executive service of Ukraine; State criminal-executive service of Ukraine.

Перші передумови зміни «обличчя» української системи виконання покарань виникли в кінці 80-х рр. XX ст. – час завершення «перебудови».

Слушною є наукова позиція українського історика в галузі права професора А. С. Чайковського, що на рубежі 1989–1990 рр. назріла об'єктивна необхідність перегляду виправно-трудової політики, глибокого аналізу стану справ, визначення відповідності поставленої мети й завдань реальним можливостям і результатам. Така необхідність, на думку поіменованого вченого, пояснюється тим, що:

– по-перше, кризові явища в місцях позбавлення волі, загострення оперативної обстановки, що супроводжувалося зростанням рівня злочинності, захопленням заручників, груповими непокорами засуджених тощо, привели до розуміння органами державної влади незалежної України того, що у сфері виконання покарань необхідні докорінні зміни. Старі, традиційні методи управління місцями позбавлення волі, які базувалися на підтриманні жорсткого режиму виконання та відбування покарань, усе менш сприяли утвердженню законності й правопорядку в установах виконання покарань;

– по-друге, у той час у суспільстві набирали обертів демократичні процеси, йшло зіставлення поглядів у найширшому спектрі політичних і соціальних питань. Звичайно, що ці настрої та атмосфера повністю передавалися мешканцям місць позбавлення волі. До того ж значна кількість працівників кримінально-виконавчої системи отримали можливість побувати в службових відрядженнях за кордоном і ознайомитися з організацією процесу виконання та відбування покарань у США, Італії, Німеччині, Болгарії, Англії, Скандинавських країнах. Проте створені протягом тривалого часу пенітенціарні традиції

цих держав докорінно відрізнялися від тих, які отримала в спадщину Україна, тому просто зняти матрицю з тюремної системи однієї із цих країн і перенести її на українську систему виконання покарань було неможливо. Цьому заважали свій національний менталітет, свої соціальні та економічні умови і, звичайно, свій шлях розвитку [1, с. 20].

Тому першим організаційним заходом застосування кримінально-виконавчих засад функціонування Державної кримінально-виконавчої служби (далі – ДКВС) у сфері виконання покарань було розроблення Міністерством внутрішніх справ за участю вчених і зацікавлених відомств та затвердження Постановою Кабінету Міністрів Української Радянської Соціалістичної Республіки (далі – УРСР) від 11.07.1991 № 88 Основних напрямів реформи кримінально-виконавчої системи Української РСР [2]. Як зазначають вітчизняні дослідники кримінально-виконавчого права, в основу зазначеного програмного документа були покладені Декларація про державний суверенітет України, прийняті Організацією Об'єднаних Націй Мінімальні стандартні правила поведінки з ув'язненими, Загальна декларація прав людини, європейські стандарти, інші міжнародні угоди та документи.

Саме проведені реформи, на думку вітчизняного вченого А. С. Чайковського, перш за все, були спрямовані на соціальну переорієнтацію виконання покарань з урахуванням міжнародного досвіду й актів про права людини, принципів законності, гуманізму, демократизму, справедливості, диференціації та індивідуалізації виконання покарань [1, с. 20–21].

Проведений аналіз Постанови «Про основні напрями реформи кримінально-виконавчої системи Української РСР» [2] дає підстави стверджувати, що цей історико-правовий документ визначав за необхідне здійснення низки докорінних змін у кримінально-виконавчій системі УРСР (на момент затвердження Постанови), а згодом (із 24.08.1991) – України:

1. За напрямом управління кримінально-виховною системою:

1) створення та забезпечення функціонування всіх видів установ для утримання засуджених;

2) створення у МВС УРСР Головного управління по виконанню покарань (ГУВП), на яке передбачалося покласти організацію виконання покарань на території республіки, в УВС областей – відповідні управління, відділи з виконання покарань (УВП–ВВП).

Також на ГУВП передбачалося покласти організацію виконання покарань, узагальнення пенітенціарної практики, розробку й координацію виконання програм щодо вдосконалення матеріального, кадрового, фінансового, організаційного, наукового забезпечення кримінально-виконавчої системи, організацію комерційного посередництва в її виробничо-господарській діяльності, керівництво через обласні органи управління виправними установами, слідчими ізоляторами.

Таким чином, аналізована Постанова визначала за доцільне зосередити в ГУВП і УВП–ВВП всі функції управління кримінально-виконавчою системою, необхідні для її роботи за нових умов. Для цього передбачалося передати до їх відання питання комплектування й виховання кадрів, їх соціально-побутового забезпечення, а також медичного та торговельного обслуговування спецконтингенту.

Виходячи з вищезазначеного, цілком логічним виявляється положення аналізованої Постанови, відповідно до якого з метою підвищення ефективності діяльності органів, що виконують кримінальне покарання, а також з урахуванням специфіки виконуваної ними роботи, передбачалося в перспективі відокремлення системи виконання покарань у самостійне республіканське відомство.

Таке положення було схвально сприйнято як ученими [1, с. 21], так і практиками [3, с. 8]. Як відомо, подальші історичні події (особливо вступ України 09.11.1995 до Ради Європи) сприяли прискоренню цього процесу.

Зокрема, як зазначає академік А. С. Чайковський, 1996 р. експерти Ради Європи відповідно до рішень Уряду України протягом майже двох місяців провели вивчення чинного законодавства, інших нормативно-правових актів, які регламентували виконання та відбування покарань і практику їх застосування в Україні. Глибоко й кваліфіковано було перевірено 22 установи кримінально-виконавчої системи восьми областей. За результатами роботи експертів оприлюднено доповідь «Оцінка тюремної системи України» з рекомендаціями щодо приведення її у відповідність із загальноєвропейськими стандартами, у якій наголошено на «необхідності створення пенітенціарної служби як автономної соціальної організації» [1, с. 23].

Отже, тривалі теоретичні напрацювання й соціально-політичні та міжнародно-правові процеси втілювалися спочатку в утворення 22.04.1998 на базі Головного управління виконання покарань МВС України ДДУПВП [4], потім – 31.07.1998 Указом Президента України за № 827/98 було затверджено Положення про Державний департамент України з питань виконання покарань [5], а трохи згодом (12.03.1999) – ДДУПВП було остаточно виведено з підпорядкування Міністерства внутрішніх справ [6].

За справедливим висновком вітчизняних дослідників у галузі історії держави і права, «створення Держдепартаменту, який уособлював у собі всі функції управління пенітенціарною системою, підпорядковувався безпосередньо Кабінету Міністрів України, дозволило виконати зобов'язання, взяті

Україною при вступі до Ради Європи, та рекомендації експертів Ради Європи щодо припинення усіх зв'язків із військовими, міліцією і демілітаризації кримінально-виконавчої системи.

Проведена реорганізація спростила систему управління кримінально-виконавчою системою, яка стала більш гнучкою, оперативною, дієвою за рахунок концентрації усіх сил та засобів в одному відомстві, у т. ч. служб охорони, нагляду та безпеки, виключило виконання невластивих їй функцій та втручання у справи посадових осіб, які безпосередньо не відповідають за діяльність кримінально-виконавчої системи, у т. ч. в її господарську діяльність» [1, с. 23];

3) переформатування функціональної основи кримінально-виконавчої системи за нових соціально-політичних умов з позицій гласності та демократичності. Так, Постанова для забезпечення гласності в діяльності виправно-трудових установ визнавала за необхідне визначити перелік статистичної та іншої інформації для публікації в офіційних республіканських і зарубіжних виданнях. Також передбачалося створити систему інформаційного забезпечення діяльності органів, що виконують покарання, а також забезпечити випуск спеціальної газети пенітенціарних проблем, зробити її доступною для населення [2].

Отже, вищевказані перспективні заходи сприяли тому, що було створено уніфіковану систему статистичної бази ДКВС України, офіційний веб-сайт кримінально-виконавчої служби, відомче видання «Закон і обов'язок», а також друковані періодичні видання на базі територіальних органів управління тощо;

4) організація наукового забезпечення кримінально-виховної системи шляхом залучення вищих навчальних і науково-дослідних установ республіки, зорієнтованих на проведення фундаментальних та прикладних досліджень, вивчення й упровадження зарубіжного пенітенціарного досвіду, організаційне та правове забезпечення здійснюваних перетворень [2].

Цей напрям функціонування кримінально-виконавчої системи є одним із найбільш динамічних у силу розвитку відомчої науки та освіти. Разом із тим, варто зазначити, що на момент розроблення й затвердження Постанови «Про основні напрями реформи кримінально-виконавчої системи Української РСР» система підготовки фахівців для системи виконання покарань та наукового супроводу кримінально-виконавчої політики не мала самостійного характеру, на відміну від подальших кроків і сучасного стану.

Проте це не означало відсутності здобутків за вказаним напрямом протягом 1990-х рр. та початку XXI ст., адже за тих часів було сформовано:

- два основні наукові напрями навколо київської та харківської наукових шкіл виправно-трудового (кримінально-виконавчого) права. Це надало змогу забезпечити науковий супровід функціонування системи виконання покарань у 1990-ті рр., внесення змін до ВТК України на науково обґрунтованій основі, а також розроблення проєкту КВК України. Також важливо підкреслити, що саме київська (професор Г. О. Радов) та харківська (професор В. М. Трубников) наукові школи делегували представників від України, що брали участь (поряд з іншими відомими вченими з пострадянських країн) [7; 8] у розробленні Модельного КВК для країн – учасниць СНД від 02.11.1996 [9];

- основу відомчої системи підготовки персоналу для органів і установ виконання покарань завдяки функціонуванню Київського інституту внутрішніх справ та Чернігівського училища внутрішніх справ Міністерства внутрішніх справ України [10, с. 31–33];

5) активізацію міжнародного співробітництва з пенітенціарних проблем [2].

Вивчення подальших подій у сфері виконання покарань, що мали місце в наступні роки, засвідчило, що зазначений напрям реформування, передбачений Постановою 1991 р., було реалізовано шляхом:

- вступу України до Ради Європи (1995 р.) [11];

- закріплення у ст. 2 КВК України положення, згідно з яким кримінально-виконавче законодавство України складається із цього Кодексу, інших актів законодавства, а також чинних міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України [12];

- одним із важливих напрямів діяльності ДКВС України в подальші роки було визнано співробітництво з міжнародними організаціями, пенітенціарними відомствами, неурядовими фундаціями та інституціями зарубіжних країн, що було закріплено в ч. 2 ст. 5 Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» [13];

- утворення в складі центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання покарань, підрозділу міжнародного співробітництва [14];

- визнання на рівні рішень колегій центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання покарань, того факту, що впровадження зарубіжного досвіду є однією зі складових міжнародного співробітництва ДКВС України [15, с. 7];

6) виведення з підпорядкування органів внутрішніх справ міст і районів спецкомендатур та передача їх у відання УВП–ВВП як напрям, передбачений Постановою [201], у подальші роки надав змогу здійснити трансформацію спецкомендатур у кримінально-виконавчі інспекції [16], а також створити належну організаційно-правову й кадрову основу для виконання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі [17];

7) сприяння створенню в республіці громадських формувань (асоціацій, благодійних фондів, патронатів та опікунських рад тощо) для надання реальної допомоги виправно-трудовим установам у вихованні засуджених і постпенітенціарній адаптації осіб, звільнених з місць позбавлення волі [2], що зумовило соціально орієнтований вектор пенітенціарної політики держави, які у подальші роки відобразився як у відповідних законоположеннях, так і у практиці функціонування кримінально-виконавчої системи.

2. За напрямом удосконалення роздільного утримання засуджених у виправно-трудових установах:

1) з метою диференціації та індивідуалізації порядку й умов виконання (відбуття) кримінальних покарань передбачення в розроблюваних Кримінальному і Кримінально-виконавчому кодексах Української РСР наявності установ:

а) відкритого типу (виховно-трудові установи – ВТУ) для утримання засуджених до обмеження волі;

б) напівзакритого типу (колонії) для утримання засуджених до позбавлення волі;

в) закритого типу (тюрми) для утримання засуджених до позбавлення волі з числа особливо небезпечних рецидивістів, а також для засуджених, переведених з колонії [2].

Важливо наголосити, що комплекс заходів за вищевказаним пунктом відрізнявся новаторством унаслідок таких обставин:

– по-перше, у 1991 р. вже йшлося про Кримінально-виконавчий кодекс, а не «оновлений» Виправно-трудовий;

– по-друге, за нових соціально-політичних умов визнавалася доцільність запровадження такого виду покарання, як обмеження волі.

Отже, можна констатувати, що обидві позиції знайшли своє підтвердження із часом, а саме: у 2001 р. до нового КК України було включено такий вид покарання, як обмеження волі, а у 2003 р. на зміну ВТК України прийшов КВК України, передбачивши такий вид установ виконання покарань, як кримінально-виконавчі установи відкритого типу (виправні центри) для виконання покарання у виді обмеження волі.

Разом із тим, на відміну від низки передбачуваних вище заходів, відбулися такі корективи:

– КК України 2001 р. виключив із вітчизняного правового поля категорію «особливо небезпечні рецидивісти» [18];

– із системи установ виконання покарань узагалі виключено такий вид установи, як тюрма;

– КВК України 2003 р. замість триланкової диференціації кримінально-виконавчих установ за критерієм «закритості» передбачив дволанкову [12];

2) забезпечення роздільного утримання засуджених у відповідних установах з урахуванням характеру й тяжкості вчиненого злочину, кількості судимостей, психологічних особливостей, соціально-морального зубожіння особи; розроблення моделей усіх типів установ, визначення можливих максимальних лімітів їх наповнення [2].

Щодо заходів цього блоку варто зазначити таке:

а) прийнята у 2003 р. та існуюча нині система роздільного тримання засуджених враховує не всі з перелічених у Постанові критерії, а лише такі, як: кримінально-правові (вид покарання, характер і тяжкість вчиненого злочину, кількість судимостей), соціально-демографічні (вік, стать);

б) нормативно-правова база, розроблена, починаючи з 2003 р. (КВК України [12], Правила внутрішнього розпорядку установ виконання покарань редакцій 2003 р. [19], 2014 р. [20] та 2018 р. [21]), досить детально визначила моделі й особливості побудови зазначених установ, проте не закріпила конкретних лімітів їх наповнення. Варто зауважити, що на сьогодні питання щодо визначення лімітів наповнення установ виконання покарань залишається одним із дискусійних у науці кримінально-виконавчого права України.

3) забезпечення з 1992 р. утримання осіб, умовно засуджених і умовно звільнених з обов'язковим залученням до праці, у виховно-трудових установах відкритого типу в місцевостях, де вони проживають [2]. Водночас цей захід не вдалося реалізувати через те, що в наступні роки було призупинено такі види кримінально-правового впливу, як умовне засудження до позбавлення волі й умовне звільнення з місць позбавлення волі з обов'язковим залученням до праці;

4) з метою забезпечення відбування покарання, як правило, у місцевостях, де вони проживають, організація міжобласних установ для утримання засуджених неповнолітніх і жінок, передбачивши в комплексі з ними створення місць попереднього ув'язнення для вказаних категорій осіб [2].

Цей захід було визначено одним із перспективних, проте детального механізму в частині співвідношення кількості таких установ з кількістю областей Української держави не було розроблено. Однак не означає, що відповідних установ не було створено. З тією лише відмінністю, що відповідними місцями попереднього ув'язнення для вказаних категорій осіб стали слідчі ізолятори, створені в кожній з областей та Автономній Республіці Крим, у яких, відповідно до ч. 2 ст. 8 Закону України «Про попереднє ув'язнення», забезпечувалося роздільне тримання: чоловіків – окремо від жінок; неповнолітніх – окремо від дорослих.

Крім того, відповідно до п. 2.14 прийнятої в 2003 р. Інструкції про порядок розподілу, направлення та переведення для відбування покарання осіб, засуджених до позбавлення волі (яка діяла до 2012 р.), без нарядів із слідчих ізоляторів до установ виконання покарань направлялися:

- засуджені неповнолітні особи жіночої статі – до Мелітопольської виховної колонії управління ДДУПВП в Запорізькій області;

- засуджені неповнолітні особи чоловічої статі, які раніше відбували покарання у виді позбавлення волі, – до Маріупольської виховної колонії управління ДДУПВП в Донецькій області;

- жінки, які вперше засуджені за злочини, вчинені з необережності, – до Орджонікідзевської виправної колонії управління ДДУПВП в Дніпропетровській області;

- уперше засуджені до позбавлення волі на певний строк жінки, які визнані інвалідами першої або другої групи, – до Дніпродзержинської виправної колонії управління ДДУПВП в Дніпропетровській області;

- засуджені жінки, які раніше відбували покарання у виді позбавлення волі і визнані інвалідами першої або другої групи, – до Чернігівської виправної колонії управління ДДУПВП в Чернігівській області;

- уперше засуджені до позбавлення волі на певний строк жінки з вагітністю понад чотири місяці або які мають при собі дітей віком до трьох років, – до Чорноморської виправної колонії управління ДДУПВП в Одеській області;

- засуджені жінки, які раніше відбували покарання у виді позбавлення волі з вагітністю понад чотири місяці або які мають при собі дітей віком до трьох років, – до Чернігівської виправної колонії управління ДДУПВП в Чернігівській області [61, с. 395].

На сучасному етапі функціонування установ ДКВС України розподіл засуджених по установах виконання покарань здійснюється відповідно до Положення про визначення особам, засудженим до довічного позбавлення волі та позбавлення волі на певний строк, виду колонії, порядок направлення для відбування покарання осіб, засуджених до довічного позбавлення волі, позбавлення волі на певний строк, арешту й обмеження волі, та їх переведення.

Водночас реалізація норм цього Положення ускладнюється, з-поміж інших факторів, і тим, що нині в 27 установах виконання покарань засуджені не утримуються, у зв'язку із здійсненням оптимізації їх діяльності;

5) створення при УВП–ВВП комісій для розподілу засуджених по виправних установах з урахуванням характеру й тяжкості вчиненого злочину, особи правопорушника, а також розроблення положень про ці комісії та визначення порядку їх роботи [2].

Доречно зауважити, що наведені заходи, визначені аналізованою Постановою, було реалізовано в наступні роки. І вже на основі положень КВК України у 2003 р. було розроблено й затверджено: Положення про комісію з питань розподілу, направлення та переведення для відбування покарання осіб, засуджених до позбавлення волі та Положення про Апеляційну комісію Державного департаменту України з питань виконання покарань з питань розподілу, направлення та переведення для відбування покарання осіб, засуджених до позбавлення волі.

Варто зазначити, що нині питання про застосування покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, є майже аксіомою для кримінального та кримінально-виконавчого права. Це стало можливим завдяки напрацюванням таких учених: І. Г. Богатирьова, О. І. Богатирьової, О. В. Беци, В. М. Дрьоміна, Г. О. Радова, А. Х. Степанюка, В. М. Трубникова, Д. В. Ягунова, І. С. Яковець та ін., а також практиків пенітенціарної системи: В. А. Львовичкіна, О. Б. Пташинського, С. О. Скокова, О. Б. Янчука та ін.

Проте на початку 1990-х рр. питання про застосування покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, було новаторським для української правової науки. Тому цьому напряму під назвою «Виконання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі» було присвячено розділ 7 постанови від 11.07.1991 № 88 з визначенням такого переліку заходів його реалізації:

- 1) замість існуючих позбавлення волі в колоніях-поселеннях, позбавлення волі умовно з обов'язковим залученням до роботи і умовного звільнення з місць позбавлення волі з обов'язковим залученням до роботи ввести новий вид кримінального покарання – обмеження волі;

- 2) обмеження волі може застосовуватися до вперше засудженої неповнолітньої працездатної особи;

- 3) введення інституту обмеження волі передбачає реорганізацію спецкомендатур і колоній-поселень в установи відкритого типу;

- 4) функції щодо розподілу засуджених до обмеження волі здійснюють УВП–ВВП. Вони укладають договори з державними, громадськими, кооперативними та іншими організаціями про надання роботи спецконтингенту, вживають заходи, спрямовані на розвиток власної виробничої бази цих установ, організовують роботу засуджених в умовах оренди;

- 5) при необхідності перерозподіл спецконтингенту здійснюється ГУВП [2].

Як засвідчили результати дослідження, вищенаведені заходи були втілені шляхом прийняття у 2001 р. нового КК України [18] та у 2003 р. – КВК України [12], а також реалізації оновлених законодавчих положень у практичній діяльності органами та установами ДКВС України.

Поряд із необхідністю впровадження такої альтернативи позбавленню волі, як обмеження волі, аналізована Постанова передбачала перспективні напрями розвитку й інших видів покарань, не пов'язаних з позбавленням волі. Одним із таких у зазначеному доктринальному документі став розділ 8 «Виправні роботи без позбавлення волі» з таким переліком першочергових заходів реалізації:

1) закон повинен регламентувати права і обов'язки осіб, які відбувають покарання у вигляді виправних робіт. За рішенням суду засудженим, які сумлінно ставляться до роботи, час роботи в період відбування покарання зараховувати в загальний трудовий стаж. Надавати засудженим за клопотанням трудового колективу один раз на рік відпустку;

2) відносити до заробітку засуджених до виправних робіт прибуток від заняття індивідуальною трудовою діяльністю і поширити на нього утримання за вироком суду;

3) не застосовувати вказаний вид покарання до осіб, непрацездатних за хворобою, а також осіб, засуджених за порушення обмежень Положення про адміністративний нагляд, і осіб, які злісно ухиляються від суспільно корисної діяльності. Скасувати існуючі види виправних робіт (за місцем роботи та в інших місцях), встановивши єдиний вид цього покарання;

4) передбачити в КК УРСР положення про те, що нижня межа утримань у прибуток держави із заробітку засуджених не повинна бути меншою 15 процентів [2].

Як і попередній напрям реалізації аналізованої Постанови, заходи цього блоку були втілені у новоприйнятих КК України 2001 р. (ст. 57, ч. 2, 3 ст. 100) [18] та КВК України 2003 р. (ст. 41–46) [12], що дало можливість організувати діяльність органів та установ ДКВС України на осучасненій законодавчій основі.

Водночас тенденція щодо реалізації принципу економії кримінальної репресії мала місце завдяки передбаченню в КК України 2001 р. нижньої межі утримань у прибуток держави із заробітку засуджених до виправних робіт у розмірі десяти відсотків (ч. 1 ст. 57), а стосовно неповнолітніх – п'яти відсотків (ч. 3 ст. 100).

Отже варто зазначити, що, незважаючи на трансформацію виправно-трудового законодавства у кримінально-виконавче, на початку ХХІ ст. більшість із перелічених заходів на сьогодні залишаються на порядку денному реформування (розвитку) пенітенціарної системи України, потребуючи не лише законодавчого та відомчого нормативно-правового регулювання, а й реальної підтримки з боку громади й волонтерських організацій, не говорячи вже про достатнє фінансування.

References:

1. Tchaikovsky A. C. Changes in the corrective labour legislation of Ukraine in 1990-2001 and their value for further reformation of criminally-executive legislation of independent Ukraine. To the Criminally-executive code of Ukraine - 9: materials of I inten. science-practical conf. (Kyiv, 28 Nov. 2012). Kyiv: In-te of criminally-executive service, 2012. P. 20-23.
2. About the Main Directions of the Reform of the criminally-executive system in the Ukrainian SSR: Resolution of the Cabinet of Ministers of the Ukrainian SSR of July 11, 1991 № 88. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/88a-91-n>.
3. Shtanko I.V. Penitentiary system of Ukraine: state, problems of reforming, ways of improvement. A new concept of the Penitentiary system of Ukraine: materials of the international seminar handwr. employees of the penitentiary system (Kiev, November 24-25, 1994) / under. ed. I.V. Shtanko, A.V. Levochkina. Kiev: RIO KIVD at UAVL, 1995. 160 p.
4. On the establishment of the State Department of Ukraine for the Execution of Punishments: Decree of the President of Ukraine of 22.04.1998 № 344/98. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/98>.
5. About the Regulations on the State Department of Ukraine for the Execution of Sentences: Decree of the President of Ukraine of 31.07.1998 №827/98. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/827/98>.
6. About withdrawal of the State Department of Ukraine for the Execution of Punishments from the Ministry of Internal Affairs of Ukraine: Decree of the President of Ukraine of 12.03.1999 № 248/99. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/248/99>.
7. About the concept of a model penal and executive code for the states members of the Commonwealth of Independent States: Resolution of the Interparliamentary Assembly of the states members of the Commonwealth of Independent States of February 17, 1996 № 7-25. URL: <http://busel.org/texts/cat9ut/id5cwifnw.htm>.
8. About the working group on the preparation of a model penitentiary code for the CIS member states: Resolution of the Council of the Interparliamentary Assembly of the Commonwealth of Independent States of 19 October 1995 URL: <http://www.busel.org/texts/cat9ut/id5cwcyus.htm>.
9. Model Penal Code of Enforcement for the CIS member states: adopted by the Resolution of the Interparliamentary Assembly of the CIS member states of November 2, 1996. URL: <http://www.zakonprost.ru/content/base/part/724671>.
10. Bogatyrev I.G., Bogatyreva O.I. State criminally-executive Service of Ukraine (history and modernity). Dnipropetrovsk: PE "Lira LTD", 2007. 352 p.
11. Cooperation between Ukraine and the Council of Europe. URL: <https://coe.mfa.gov.ua/ua/ukraine-coe/cooperation>.
12. Criminally-executive code of Ukraine: Law of Ukraine of 11.07.2003 № 1129-IV. Information of the Verkhovna Rada of Ukraine. 2004. № 3–4. Art. 21.
13. About the State Penitentiary Service of Ukraine: Law of Ukraine of June 23, 2005 № 2713-15. Information of the Verkhovna Rada of Ukraine. 2005. № 30. Art. 409.

14. Archive of materials through the State Department of Ukraine on Execution of Punishments of Ukraine. 1995–2000 Kyiv, 2000.

15. About the organization of execution of the decision of board of the State Department of Ukraine concerning execution of punishments from October 7. 2010 № 8 PC: Order of the State Department of Ukraine on Execution of Sentences of October 21. 2010. № 393. P. 1–14.

16. About the establishment of the formation of criminally-executive inspection and its bodies: the order of the State Department of Ukraine for the Execution of Punishments of 21.11.2001 № 212.

17. Bogatyrev I.G. Criminal penalties not related to imprisonment (theory and practice of their implementation by the criminally-executive inspection): dis. ... Dr. Jurid. Science: 12.00.08. Kyiv, 2006. 500 p.

18. Criminal Code of Ukraine: Law of Ukraine of April 5, 2001 № 2341-III. Information of the Verkhovna Rada of Ukraine. 2001. № 25–26. Art. 131.

19. About approval of the Rules of Procedure of penitentiary institutions: order of the State Department of Ukraine on Execution of Sentences of 25.12.2003 № 275. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z1277-03/print1328558184814949>.

20. About approval of the Rules of Procedure of penitentiary institutions: order of the Ministry of Justice of Ukraine of 29.12.2014 № 2186/5. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1656-14>.

21. About approval of the Rules of Procedure of penitentiary institutions: order of the Ministry of Justice of Ukraine of 28.08.2018 № 2823/5. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1010-18>.

Концептуальные предпосылки формирования уголовно-исполнительных основ функционирования государственной уголовно-исполнительной службы Украины

Устюжанинова Ольга Тарасовна, e-mail: olgaustiuzh@gmail.com,

Херсонский факультет Одесского государственного университета внутренних дел, г.Херсон, Украина

Аннотация. В статье раскрыты концептуальные предпосылки формирования уголовно-исполнительных принципов функционирования Государственной уголовно-исполнительной службы Украины.

Проведенный анализ концептуальных предпосылок формирования уголовно-исполнительных принципов функционирования ГУИС Украины в части реализации основных мероприятий по конкретным направлениям реформирования уголовно-исполнительной системы Украины предоставил возможность: определить достижения тех или иных политических сил, ответственных за реализацию конкретного направления государственной политики в сфере исполнения уголовных наказаний (главного управления исполнения наказаний МВД Украины, ГДУВИН, ГПтС Украины, Министерства юстиции Украины); выяснить степень и хронологию реализации соответствующих мероприятий по реформированию соответствующего сегмента уголовно-исполнительной системы; учесть состояние реализации в процессе разработки следующих программных документов (концепций, стратегий и т.д.).

В статье подтвержден тот факт, что к первоочередным задачам модернизации уголовно-исполнительного законодательства как предпосылки функционирования ГУИС Украины принадлежали, прежде всего, определение политической и теоретической основы решения практических задач организации исполнения и отбывания наказания, места органов и учреждений исполнения наказаний в системе механизма государства, оптимальное сочетание уголовного наказания с задачей исправления и ресоциализации осужденных, формирование в обществе гуманного отношения к осужденным, а у пенитенциарного персонала - ориентации на международно признанные подходы к выполнению наказаний.

Доказано, что составляющими развития уголовно-исполнительной системы Украины с момента провозглашения независимости до принятия Закона Украины «О Государственной уголовно-исполнительной службе Украины» стали: вступление Украины в Совет Европы (1995.) принятия Конституции Украины (1996.) образования ГДУВИН (1998) и вывод его из состава МВД Украины (1999.) принятие нового УК Украины (2001 г.); принятия УИК Украины 2003г.); принятия ряда отраслевых законов («О предварительном заключении» (1993 г.), «О государственной защите работников суда и правоохранительных органов» (1993 г.), «Об общей структуре и численности уголовно-исполнительной системы Украины» (2000 г.) и др.).

Ключевые слова. Уголовно-исполнительные принципы; принципы функционирования Государственной уголовно-исполнительной службы Украины; функционирование Государственной уголовно-исполнительной службы Украины; Государственная уголовно-исполнительная служба Украины.